

Національна академія аграрних наук України
Тернопільська державна сільськогосподарська дослідна станція
Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН

РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ГРУНТУ ПІД ПОСІВ ОЗИМИХ КУЛЬТУР

Тернопіль – Хоростків, 2017 р.

Рекомендації підготували:

*директор Тернопільської державної сільськогосподарської дослідної станції
Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН*

Т.С. Ящук

*старший інспектор відділу організації виробництва і маркетингу с/г
продукції департаменту агропромислового розвитку обласної
держадміністрації*

М.В.Дерманська

*завідувач науково-технологічного відділу рослинництва та землеробства
ТДСГДС ІКСГП НААН*

І.М. Бурак

*молодший науковий співробітник науково-технологічного відділу
рослинництва та землеробства ТДСГДС ІКСГП НААН*

Н.П.Самець

*молодший науковий співробітник науково-технологічного відділу
рослинництва та землеробства ТДСГДС ІКСГП НААН*

Ю.С. Грицевич

*За необхідності додаткову інформацію та
консультацію можна одержати за адресою:
48240, м. Хоростків, вул. Незалежності 19,
Тернопільська державна сільськогосподарська дослідна станція Інституту
кормів та сільського господарства Поділля НААН
ДП «ДГ «Подільське» ТДСГДС ІКСГП НААН*

Тел: (0257) 5-11-47

Рекомендації з підготовки ґрунту під посів озимих культур.

Погодні умови серпня – початку вересня 2017 р.

У першій половині серпня переважала жарка погода з максимальною температурою повітря +28 – 34°C, лише в окремі дні спостерігалось істотне зниження. У другій половині термічний режим знизився, випадали дощі. Сума опадів склала 49 мм. Значні опади пройшли 3, 4 та 6 вересня, загальна сума яких склала 35 мм. Внаслідок цього орний шар ґрунту повністю наситився вологою.

Запаси продуктивної вологи під попередниками озимих культур станом на 8.09.17 р.

Для пшениці озимої:

Попередник – ріпак озимий

0 - 10 – 23,0 мм.

0 - 20 – 43,5 мм. Норма – 33 мм.

0 - 100 – 164,5 мм. Норма – 157 мм.

Для ріпаку озимого:

Попередник – ячмінь ярий

0 - 10 – 22.3 мм.

0 - 20 – 41.9мм.

0 - 100 – 154.3 мм.

Забезпеченість попередниками озимих культур під урожай 2018 р.

Зернобобові – 13 тис. га.

Горох – 11,4 тис.га.

Гречка – 6,5 тис. га.

Картопля – 2,1 тис. га.

Кукурудза на зерно – 104,5 тис.га.

Ріпак озимий – 64,5 тис. га.

Ріпак ярий – 0,2 тис. га.

Трави однорічні – 3,2 тис. га.

Трави багаторічні – 4,0 тис. га.

Прогнозовані площі посіву озимих культур під урожай 2018 р.

Пшениця озима – 183,6 тис. га.

Ячмінь озимий – 17,7 тис. га.

Жито озиме– 1,2 тис.га.

Ріпак озимий – 52,3 тис. га.

Ріпак озимий – 55,8 тис. га (фактично).

Особливості підготовки ґрунту

Основне завдання обробітку ґрунту – забезпечення оптимальних для рослин ґрунтових умов, нагромадження і збереження вологи для одержання повноцінних сходів, доброго розвитку та укорінення рослин з осені.

Обробіток ґрунту під озимі повинен бути диференційованим і на кожному полі проводитись з урахуванням попередників та термінів їх збирання, стану поля, наявності технічних ресурсів, ґрунтових і погодних умов. Перевагу слід надавати мінімальній ресурсозберігаючій системі обробітку з застосуванням високопродуктивних чизельних, дискових чи комбінованих машинно-тракторних агрегатів.

Загальні принципи в системах обробітку ґрунту:

— післязбиральне луцення полів важкими дисковими знаряддями, здійснене в єдиному циклі із збиранням попередника з мінімальним розривом в часі, особливо за посушливих умов;

— проведення наступного основного обробітку з вирівнюванням і ущільненням поверхні;

— подальший догляд за полем полягає у забезпеченні задовільного фітосанітарного стану посівів;

— доведення поля до посівного стану багатоопераційними комбінованими агрегатами.

Тоді, коли неможливо здійснити застосування багатоопераційних агрегатів, проводиться культивація з ущільненням як додаткова операція. Ущільнення поверхні поля в цей період є основним заходом збереження вологи. Тип знаряддя для основного обробітку ґрунту та його параметри вибирають з урахуванням фізико-механічних властивостей стану ґрунту та технології обробітку.

Для луцення стерні найбільш ефективними будуть важкі борони БДВ-6; БДВ-6,3; БДВ-6,5; БДТ-7; БДВП-6,3; ДМТ-4 і інші, а також усі марки дискових борін зарубіжних фірм, що є в господарствах.

При розміщенні пшениці озимої після зайнятих парів, сої, кукурудзи на зелений корм рекомендується провести основний обробіток ґрунту важкими дисковими боронами або важкими культиваторами чи ґрунторозпушувачами.

Основний обробіток полів з великою кількістю рослинних решток доцільно проводити дисковими боронами БДП-6,3, БДВ-6,5, БДТ-7, БДВ-4,2, ДМТ – 4 та іншими, а також комбінованими знаряддями УДА- 2,4, УДА-3,8, УДА-4,5.

У важких умовах (переущільнений ґрунт) істотні переваги мають важкі дискові борони БДВП-4,2, БДВП-6,3, БППР-4,2, БППР-6,4.

На безполицевому обробітку ґрунту доцільно застосовувати важкі культиватори і ґрунторозпушувачі КПЕ-3,8; КР-4,5; КТС-10-01; КРГ-3,6; ГРН-3,9; ГРН-2,9 та комбіновані агрегати АКП-5; АГ-4; АКШ-3,6 і інші.

Після пізніх попередників, коли розрив між збиранням і сівбою мінімальний, найкраще використовувати важкі дискові борони з великою шириною захвату або широкозахватні важкі культиватори типу HORSCH FG-12,30.

З метою зменшення енергетичних витрат, а також запобігання втрат вологи з ґрунту на передпосівному обробітку доцільно застосовувати комбіновані ґрунтообробні агрегати типу FARMET; КОМПАКТОР.

При суміщенні технологічних операцій підготовки ґрунту і сівби використовують комбіновані сівалки прямого посіву різних типів АПП-6; FARMET БСК-600; АТД-18,35; АТД-11,35 та АТД-9,35 HORSCH Агро Союз; BOVRGAVLT-5710; Great Plains та інші, а також скомплектовані МТА комбінованої дії Sy-Компактор + Solitair 9; FARMET К-600 + ДТ-6 ACCORD (СПУ-6, Містраль 600, Клен 6); АКГ-6 + Клен 6; АМО-3,6 + СЗ-3,6; КПС-4 + СЗ-3,6.

Врожайність пшениці озимої значною мірою залежить і від строків проведення основного обробітку ґрунту.

Загальна стратегія підготовки ґрунту під озимі полягає в своєчасному її здійсненні – не пізніше 20 днів до настання оптимальних строків сівби для ефективної боротьби з бур'янами і засвоєння вологи опадів.

Технологія сівби озимих культур

При посіві слід рівномірно по глибині і довжині рядка розмістити насіння в добре розпушений і зволожений дрібногрудкуватий посівний шар ґрунту. Ці вимоги забезпечуються при якісному виконанні передпосівної культивуації, відповідному регулюванні сівалки та швидкості руху агрегату. Оптимальна глибина загортання насіння 3–4 см. Глибину загортання збільшують на 1–2 см за умов дефіциту вологи в посівному шарі ґрунту і зменшують у разі висівання насіння напівкарликових сортів. Після сівби поле прикотковують котками.

Основні вимоги при виконанні сівби:

- прямолінійність рядків;
- однакова ширина міжрядь;
- рівномірне розміщення насіння на задану глибину і по довжині рядка;
- відсутність просівів і надмірного перекриття на стиках суміжних проходів сівалки;
- додержання заданої норми висіву.

Строки посіву

Для формування високопродуктивних посівів пшениці озимої велике значення мають строки сівби.

До сівби слід приступати при переході середньодобової температури повітря через + 13 – 14°C у бік зниження. Оскільки для сучасних сортів пшениці озимої характерною є середня (35–45 днів) та коротка (25–35 днів) тривалість яровизації, то вимоги до тепла у них нижчі за сорти із значною (більше 45 днів) яровизаційною потребою. Для найвищої продуктивності, оптимальними строками посіву сортів Подолянка, Золотоколоса, Волошкова, Богдана, Вінничанка, Єдність, Трипільська, Саскія, Монотип, Годувальниця Одеська, є період з 20 по 30 вересня.

Посів у строк до 20 вересня можна проводити за умови повного інсектицидного захисту рослин, а також внесення гербіцидів та фунгіцидів.

Оптимальним строком для посіву таких сортів пшениці озимої як Збруч, Ятрань 60, Смоглянка, Столична, Зимоярка, Щедрівка Київська, Краєвид, Нива Київщини є 25 вересня – 5 жовтня. Ці сорти без істотного зниження врожайності можна висівати і до 10 жовтня. Слід зауважити, що в умовах підвищеної температури та дефіциту зволоження ґрунту цього року допустимо висівати пшеницю озиму вищевказаних сортів на 5 – 7 днів пізніше рекомендованих строків, до другої декади жовтня.

Глибина посіву, у такому випадку, не повинна бути меншою 3 – 4 см, оскільки вторинна коренева система може пошкоджуватись весняною посухою.

Під час сівби пшениці озимої після різних попередників слід дотримуватись правила: починати сівбу по гірших попередниках (кукурудза на силос, гречка і закінчувати по кращих (зернобобові, зайняті пари).

Термін сівби визначають у кожному конкретному випадку, беручи до уваги температурний режим, режим зволоження ґрунту, особливості сортів, фон добрив, попередники, та організаційно-господарські можливості.

Норма висіву забезпечує оптимальну густоту продуктивного стеблостою і залежить від попередника, вологості та родючості ґрунту, строку сівби та біологічних властивостей сорту.

В основі розрахунків норм висіву має бути необхідність одержання густоти сходів в межах 400 шт./м² у сортів із низьким коефіцієнтом кущення, а в сортів, що інтенсивно кущуються – 350 – 380 шт./м².

Норму висіву насіння збільшують на 10-20% за таких обставин:

- після бідніших попередників (кукурудзи, круп'яних культур, інших непарових попередників);
- при висіві напівкарликових сортів;
- при запізненні з сівбою;
- за дефіциту вологи та елементів живлення у ґрунті.

Рекомендовані сорти озимих культур для Тернопільської області

Пшениця озима: Богемія, Кубус, Тобак, Скаген, Столична, Волошкова, Богданна, Смоглянка, Золотоколоса, Новокиївська, Калинова, Актер, Акратос, Дромос, Збруч, Саскія, Нива Київщини, Щедра Нива, Подолянка, Царівна, Дарунок Поділля.

Жито озиме: Інтенсивне – 95, Слобожанець F1, Ірина, Аскарі, Фугато, Інтенсивне – 99, Синтетик, Пікассо.

Ячмінь озимий: Зимовий, Луран, Майбріт, Хайді, Скарпія, Достойний, Борисфен, Переможець, Жирар, Сіндерелла.

Тритікале озиме: Ладне, Інтерес, Пурпурний, Павло, Амур, Харроза, Валентин – 90.

Ріпак озимий: Шерпа, Ксенон, Мерседес, Абакус, Трумф, Оділла, Дембо, Джеспер, Опус, Опава, Горілонд, Візбі, Чорний велетень.